

սով շատ աւելի ամրացաւ ու հաստատուեցաւ անկարծելի կերպով :

Այն տասը օրն որ կեցաւ ի Գաղղիա Վիկտորիա բազումին՝ մէյմէկ մեծամեծ ու մեծածախ եւ յիւրաւի բազաւորաւայել հանդեսներով անցան : Անոնք տեսնող քաղաքագետ մարդը չէր կրնար մոռնալ թէ յիսուն տարի առաջ ինչ անհաշտելի բշտամութիւն կար այս երկու ազգաց մէջ, մանաւանդ թէ ասկէջ երկու իրեք տարի առաջ ինչ սարսափ էր որ տիրեր էր Անգղիացւոց սիրտը, իբր թէ Գաղղիացիք Անգղիան պիտի կոխեն . յետոյ՝ բնական կերպով մը կըղաւնար կրմտածէր թէ ուրեմն աշխարհիս երեսը բշտամութիւն մը չկայ (ու պետք չէ ալ ըլլայ) որ ժամանակ անցնելով եւ զանազան

պարագաներ մէջ իյնալով՝ չվերցուի . բայց ասոր համար հարկ է որ երկու կողմին առջեւն ալ գերագոյն օգուտ մը գտնուի իրենց հաշտութենէն ու միաբանութենէն, ինչպէս անա Գաղղիացւոց ու Անգղիացւոց դիտածն է՝ եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը՝ եւ անով իրենց ապահովութիւնը պահպանել :

Քաղաքացւոյն Տիեզերական Արուեստահանդէսը տեսնելու զնացած օրը՝ Փլոն անունով տպագրապետը անոր առջեւ տպեց ամենագեղեցիկ տպագրութեամբ մէկ ոտանաւոր մը որ Պարբէլըմի բանաստեղծին շարադրածն էր : Արժան կը համարինք անոր մէկ հայերէն թարգմանութիւնը հոս հրատարակել :

ԱՌ ՎԵՀԱՓԱՌ

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ԹԱԳՈՒՀԻ .

Ի դըշխոյից ոմն իմաստուն եւ ջըբնաղ
Այն ինչ երբեմն ընդ վայր տամուկ առնէր անց,
Զի մի ջրոյն շիրք ածցեն ոտիցըն զըմբաղ
Ասպետ ըզգօն զամդանն յերկիր տարածեաց :
Այսպէս անա, Վիկտորիա վեհափառ,
Արժանաւորն անձին եւ թեզ Գաղղիա
Ըզմեծարանս իբր ըզբընուշ ինչ պատառ
Սըվոռէ՝ նոյ ոտիւք քո հըրճուագին եւ պանծայ :
Իցէ երբէր դըշխոյ էլեալ յիւր երկրեն
Ում սեր այսքան ազգք եւ ազինք ձօնեցին .
Մաղկանցդ ի հոյ գոր բխար դաստակը ծառայեն
Գրօշուցդ ի տես որովք ծածկի քո ուղին
Ո՞չ կարծիցես, լեզուաց խըտիլքն ի բացէ,
Թէ չես ելեր դու յեռապսակ աշխարհեղ .
Մերն եղիւսեան պալատ անա թեզ բաց է,
Իբր ի Վիկտոր դու գող շընչես կենսաւետ :

Ո՞վ Անգղիոյ վըսեմափառ Քաղաքին,
Ի տառա ոսկի դրոշմեացի օրս յարակայ
Յերկուց ազգացըս մշտընջեան տուժարի .
Այժմէն աշխարհ ակընկառոյց ի մեզ կայ :
Ոչ, ոչ գաս դու ի կնոջ կամակ հաճոյից,
Ոչ զի գըբըգունըս տաճարին Տիրամօր
Բերցես ի կշիռ ընդ Պօղոսեան զըմբէրից,
Ոչ ըզմեծէնք-Սըրիք կրպակօք բխաւոր
Ընդ քաղաքիս Մառտուրնկոց կըշտիցես,
Կամ թէ գիւրինիչ ընդ խեղ մարտկաց Օրեան .
Այլ զի խորհուրդ ազգաց վըսեմ յաշտիցես
Զանոյժ ուխտին որով գողիմք անբաժան,
Եւ Գաղղիոյ եւ Անգղիոյ տաս իրան
Զի մեռս ի մեռըս խառնեցեն կարողին,
Խաղաղութեան գործել զաշխարհըս կայան
Կամ թէ ի մարտ գոռալ ընդդէմ ոստիին :

A SA MAJESTÉ

LA REINE VICTORIA.

Un jour, comme une reine, aussi belle que sage,
Était prête à franchir un humide passage,
Sous ses pieds menacés par quelques gouttes d'eau
Un courtois gentilhomme étendit son manteau.
Noble Victoria! c'est d'après ce modèle
Que la France, aujourd'hui, digne de vous et d'elle,
A, pour vous recevoir avec un juste orgueil,
Comme un moelleux tapis déroulé son accueil.
Jamais de ses États Souveraine sortie
N'émut chez des voisins autant de sympathie :
Aux fleurs que devant vous effeuillent tant de mains,
Aux dômes de drapeaux tendus sur vos chemins,
Vous pourriez croire, à part nos divers idiomes,
N'avoir pas jusqu'ici quitté vos trois royaumes ;
Nos respects ont suivi votre royal essor ;
L'Élysée est à vous ; vous êtes à Windsor.
O Reine d'Angleterre! en nos doubles annales,
Ce jour sera marqué de lettres capitales ;
Le monde en ce moment tourne sur nous les yeux.
Si Votre Majesté se montre sous nos cieux,
Ce n'est pas pour flatter un caprice de femme,
Pour comparer Saint-Paul aux tours de Notre-Dame,
Pour voir si Regent-Street, constellé de bazars,
Ou rayonne ou pâlit devant nos boulevards,
Pour mesurer Greenwich auprès des Invalides ;
Mais avec des penses plus vastes, plus solides,
Pour signaler au monde un notoire argument
Du pacte qui nous lie indissolublement,
Pour personnifier la France et l'Angleterre
Entrelaçant leurs mains pour la paix ou la guerre.

Այլ է տեսնու գմեր գաղափարն փառեմի,
Ըզմեն-ժերմեն զԱնգղիացուցն ապաստան
Որ ապրեցան ի կոնակաց ամենի¹,
Եւ ըզմեն-Քյու զանտառագարդն օրարան,
Եւ ըզՎերսալլ հին բնակարան մեր նախնեաց
Յորում հարցցեն նոցին ուրուք՝ ճիմ այս հիւր
Յայց էլանէ խրեանց բառուտն անտառաց,
Եւ արքային մեծի հանդէսը ըզնէտ իւր :
Իսկ ի Փարիզ դարձեալ անդրէն յետ առուրց
Յորժամ մըտցես ի վերխարին տաղաւար
Ջոր բխրեղեայն քո նախ պալատ մեզ ուսոյց,
Անդ սըխրացիս՝ ո՛ր ընդ կերտուածս անհամար,
Ձի բեզ էւ Հայտ-Փարք ընծայեաց նըմանիս,
Այլ ընդ դրօշուցըն մեր խառնուրդ ծալ ի ծալ
Որ ըզմիմեանս գեղագարդէն էւ զարդիս
Մինչ Քերսնեանն ի սար առնուն ըզմաւայ .
Անտի անշուշտ ի նրաբորբոր նընոցէն
Տեառն օրհնութեամբ բոսորատիպ անանշատ
Սառառնեցին յաղբանակաւ էւ այսրէն
Յորժամ դարձցին հասարակաց ի դըրուստ :

Սիրտը որ եղբարք յԱրարողէն հաստեցան
Ի՞բր իցէ մարք զի սուգ միմեանց գործիցեն .
Ի՞բր ազգք երկու ճոխք ի բարուց պատուական
Մինչ մեծարալլ ի նոյն ի բաղդ վերտունեն,
Ըզնոյն մըտաց լոյս նոյն զարուստ ունելով,
Այնքան յերկար դառն ի նախանձ ծրդեցան
Պոմանուարին առուրց յանմիտն ի խըռով,
Ջոր Յովնաննա Տարք բող էւ Թուխն այն Իշխան² :
Ի բաց մեր գայն մերժեմբ բաժին դժպընի,
Դորդիտնեան նորոգ զողիս պընդեալ խուրճ
Քեզ յանդիման, ճվ Վեհափառ Թագունի
Որ գրառական գաս մեզ ի գլուխ նոր դարուց .
Ի կնիք անլոյժ կըռեմբ ըզմերս ուխտ դաշին,
Եւ զապագայն դիտեմբ անկէտ ի բարիս .
Քաղաքականըն զիշերոյ նոր արփին
Շող արձակեալ էւ շլացոյց ըզՀիւսիս :
Պատուոյ փառաց արդարութեան սա արեւ
Ջոյր անյողդող կայցէ երկին գեղադարձ
Ըզմեր գըլխովք, Վիկտորիա, էւ ըզբէւ
Եւ զգագարամբ որդուց մերոց էւ բոռանց :

Հապա ընկալ ըզսըրտառուց գայս մաղբանս .
Անորբր առուրց կենացըդ իշ ճըգեցի
Իբրեւ գառուրս այն զըշխոյին գերապանձ
Որ նա միայն իւր գուգափառ գըտանի³ :
Դուստր Հենրիկեայ՝ նախ նա զօղեաց պընդաճիզ
Ըզնաշտ կենցաղ ընդ լաւն ի մեր արքայից,

Vous verrez cependant nos antiques palais,
Saint-Germain qui s'ouvrit pour un naufrage anglais,
Saint-Cloud se déroulant sur des bois frais et sombres,
Versailles, vieux séjour plein d'historiques ombres
Qui vont se demander pour quel hôte et pourquoi
Leurs jardins ont revu les fêtes du grand roi.
Ces loisirs suffiront à plus d'une journée.
Puis, au sein de Paris un moment retournée,
Quand vous visiterez le toit monumental
Du palais qu'inspira le Palais de cristal,
Vous y tressaillirez de voir, non des merveilles,
Hyde-Park à vos yeux en offrit de pareilles,
Mais de voir devant vous, l'un par l'autre embellis,
Nos drapeaux fraternels entremêlant leurs plis,
Ainsi qu'en ce moment, sur le cap Chersonèse,
Ils flottent au milieu d'une ardente fournaise,
Ainsi qu'ils reviendront, car Dieu les bénira,
Sanglants, toujours unis, couverts d'un long hourra !

Se peut-il que des cœurs, que le ciel créa frères,
Se soient fait tant de deuils sous des couleurs contraires!
Que deux peuples, doués de généreux instincts,
Grandissant à la fois vers les mêmes destins,
Unis par le savoir, les arts, la poésie,
Aient nourri si longtemps une âcre jalousie,
De vains ressentiments du temps de Beaumanoir,
Légués par Jeanne d'Arc et par le Prince Noir!
Nous le répudions, ce funeste héritage.
O Reine! devant vous qui venez en otage,
Par un nœud gordien nous lions le faisceau;
Nous scellons notre accord d'un infrangible sceau;
Devant vous aujourd'hui qu'une autre ère commence.
C'en est fait; l'avenir à nos yeux s'ouvre immense;
De la nuit politique un nouvel astre sort
Qui, d'un jet de lumière, a consterné le Nord;
C'est un soleil d'honneur, de gloire, de justice,
Dont le ciel maintiendra l'immuable solstice
Sur nous, Victoria! sur nos derniers neveux.

Recevez donc ici nos transports et nos vœux!
Puissent vos calmes jours atteindre la durée
D'une reine qui seule à vous est comparée,
La fille de Henri que, par des nœuds étroits,
Lia la politique au meilleur de nos rois!
Les faveurs que répand la main surnaturelle

¹ Յակոբ Ե , արքայ Անգղիոյ՝ պարտեալ էւ հալածական չիւրոցն ընդգլխելոց, փախստեամբ գերծաւ խրովքն ի Գաղղիա, էւ անդ ի Սեն-ժերմեն մերձ ի Փարիզ մեռեալ բաղեցաւ յամի 1701 :

² Յովնաննա Պոմանուար՝ մի էր ի քաջամարտիկ զօրավարաց երեսնից պատերազմին որ եղև յամին 1551 ընդ երեսուն Գաղղիացիս էւ ընդ զուգարիս Անգղիացիս, էւ Պոմանուար յաղբող գտեալ անուանեցաւ մարաջախտ Պերեայնի :

— Յովնաննա Տարք՝ գեղջուկ օրիորդ հայրենասէր, ազա-

տարան Ռուէան քաղաքի ի պաշարմանէ Անգղիացուց յամի 1429. զոր յետ երկուց ամաց ձերբակալեալ Անգղիացուցն կենդանոյն այրեցին իբրեւ զվնուկ :

— Եղուարդ՝ անուանեալն Սեաւ Իշխան, որդի Եղուարդայ Գարբայի Անգղիացուց, յաղբեաց Յովնաննու Գաղղիացուց արքայի յամին 1556 էւ զերի տարաւ զնա յաշխարհ իւր :

³ Եղիսարեք զշխոյ Անգղիացուց՝ դուստր Ենրիկոսի Ը, էւ յաջորդ արքայոյն յամի 1558 :

Իսկ շնորհատուն աչ պարգեւաց գեղեցիկ
 Եւ քանը զնա զքեզ յորդ ճըրիւ գեղ էից :
 Անգղիականը ժողովուրդ առ նովա .
 Բազուկս հռովու ի հեռատան տարածեաց .
 Անա առ քեւ ընդ տիեզերս իսկ բընա .
 Զոյժ եւ ըզփառս անուան իւրոյ կանդաղեաց .
 Դեպք ինչ տըխուրք՝ նորա վիպացն բոտուէրած՝
 Հեռի կացին ի քո վարուցդ անարատ .
 Հանգոյն նըմին ունիս արիւն ազնիւ հարց ,
 Օգոստափառ շընորհս վըսեմ ի ճակատ .
 Պայտաւականս որ քեւ փայլեն ի նըշոյլ ,
 Վարկ գաշխարհի , ըզսէր ազգաց անհամար ,
 Նաւագն ընտիր , զինուորս արի բազմահոյլ ,
 Եւ գոր չունենին նշխաբէր՝ զորդոց պար :

ՊԱՐԹԷԼԵՄԻ :

Ont abondé sur vous encor plus que sur elle.
 Déjà le peuple anglais, dès qu'elle fut debout,
 Étendait loin ses bras, il les étend partout;
 Quelques sombres récits attristent son histoire,
 La vôtre ne renferme aucune page noire;
 Comme elle, vous avez un noble sang d'aïeux,
 L'auguste majesté sur un front gracieux,
 Une cour qui vous doit son éclat planétaire,
 L'amour de vos sujets, les respects de la terre,
 De glorieux marins, des soldats triomphants,
 Et, ce qu'Élisabeth n'avait pas, des enfants!

BARTHÉLEMY.

ՎՍԵՄՈՓՈՅԼ ՄԷՀԷՄԷԼՏ ՊԷՑ ԴԵՍՊԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ
 ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ի ՓԱՐԻՉ .

Քանի մը ամսէ ի վեր Փարիզ սպասուած նոր-
 ընտիր դեսպանը, որ է Վսեմափայլ Մեհեմմետ
 Ճեմիլ Պէյ, վսեմապատիւ Ռեշիտ փաշայի ան-
 դրանիկ որդին, օգոստոսի առաջին օրերը հոս
 հասաւ, բայց ճանապարհի նեղուրիւններէն քիչ
 մը տկարացած ըլլալով, պաշտօնական այցելու-
 րիւններն ընելէն առաջ հարկ եղաւ որ քանի մը
 օր հանգչի եւ հաստատուի առողջութեանը մէջ :

Օգոստոսի 31ին կեսօրը հանդիսաւոր կերպով
 զնաց Թիւլիլիի պալատը, Դաղդիոյ վեհափառ
 Կայսեր հետ տեսնուելու, եւ իր դեսպանական պաշ-
 տօնին նամակները մատուցանելու իրեն :

Ինչպէս որ սովորութիւն է մեծամեծ դեսպանաց
 ընդունելութեան համար ընել, կայսեր կողմանէ
 երեք փառաւոր կառք յուղարկուած էր օսմանեան
 դեսպանատունը . մէկուն մէջ նստաւ Վսեմա-
 փայլ դեսպանը . երկրորդին մէջ Հալիմի էֆեն-
 տին եւ առաջին քարտուղարը, որ դեսպանու-
 րեան նամակը բռնած էր . երրորդին մէջ ալ դես-
 պանատան խորհրդականները Րիզա Պէյ եւ Յա-
 կոր էֆենտին Կոճիկեան :

Վսեմափայլ դեսպանը իր պաշտօնին վերա-
 բերեալ նամակները վեհափառ Կայսեր մատու-
 ցանելէն ետեւ ըսաւ .

« Բաշարանց Տէր, իմ օգոստափառ տէրս Մե-
 ժագօր Սուլթանը ինծի յանձնած ըլլալով այսքան
 ժամանակէ ի վեր երկու կայսերութեանց մէջ ար-
 դէն եղած բարեկամական կապակցութիւնն աւելի
 ալ հաստատուելու պաշտօնը, Շեր Կայսերական

վեհափառութեան կրմատուցանեմ նախ, իրաւանց
 եւ արդարութեան եւ քաղաքակրթութեան լիակա-
 տար յաղթութեանը համար ըրած վեհանձնական
 ջանքերնուդ փոխարէն՝ իմ բազաւորիս ու հայ-
 բնեացս անկեղծ շնորհակալութիւնը :

« Օգոստափառ ինքնակալիս ինծի վստահացած
 պաշտօնին ծանրութեանը նայելով, նպատակին
 հասնելու համար ունեցած մի միայն յոյսս գրեթե
 եմ այն բարեսէր խնամարկութեանը վրայ, որոյ
 գեղեցիկ օրինակները Ձեր Վեհափառութիւնը
 խիստ շատ առիթներու մէջ ցուցուցեր է : »

Կայսրը պատասխան տուաւ .

« Դուք ալ զիտէք, վսեմապատիւ Դեսպան, քե-
 ես ինչպէս փափաքող եմ Սուլթանին աղէկու-
 րեանը, եւ ինչ ջանքեր կրնամ Անգղիոյ հետ
 մէկտեղ, իր կայսերութեան ինքնիշխանութիւնը
 պաշտպանելու համար : Կուգեմ որ Տաճկաստանը
 ոչ միայն ինքնիշխան, այլ եւ հռովու եւ զօրաւոր
 ըլլայ :

« Իսկ Սուլթանին երեսփոխան ընտրուած մար-
 դուն կողմանէ, մեծապէս ուրախ եմ որ այնպիսի
 անձի մը որդի էք որ շատ բանի մէջ այնքան
 օգտակար ծառայութիւններ ըրած է իր հայրե-
 նացը : »

Յետոյ նոյն կայսերական կառքերով դարձաւ
 դեսպանը օսմանեան դեսպանատունը : Հոն այցե-
 րեան եկաւ իրեն արտաքին գործոց ոստիկան
 Վալեմքի կոմսը, դեսպանն ալ փոխադարձ այցե-
 րեան զնաց անոր :

Վսեմափայլ Մեհեմմետ Պէյին անձնական տա-
 կաւագիւտ կատարելութիւնները շուտով սկսան
 Փարիզու մէջ ալ հռչակուիլ, մանաւանդ խոնա-